Irländsk nationalism

I ALLA IRLANDS — som vanligt menar jag, då ingen reservation görs, Sydirlands — skolor är irländska eller gaelska det främsta undervisningsämnet. Man börjar med det i första klassen och fortsätter med det till den sista, under långa timmar till timmar i veckan; i vissa grupper av skolor hålles, efter en övergångstid, undervisningen i alla ämnen på irländska. Det är det mest frappanta beviset på den irländska nationalismens styrka. I många länder har erövrande folk sökt lära de besegrade segrarens språk; här söker det folk som vunnit friheten lära sin ungdom det språk som en gång för hundratals år sedan varit det förhärskande, därför att detta språk blivit en symbol för nationen och friheten.

Hur många talar då irländska som sitt modersmål, hur många använder det i sitt dagliga liv? Jag riktar den förstnämnda av dessa nära sammanhörande frågor till en informationstjänsteman i ett departement och får svaret 250.000, följande dag ställer jag frågan till motsvarande tjänsteman i ett annat departement och får svaret 6.000. Det ger en antydan om hur osäker och diskutabel siffran är. Men enligt av vetenskapsmän gjorda beräkningar (t. ex. O'Cuiva Irish Dialects and Irish-Speaking Districts) kan det inte vara mer än 30.000—40.000 personer som använder språket i dagligt tal, av en befolkning på nära tre miljoner, medan praktiskt taget alla utan svårighet talar engelska. Irländskan har osvbrutet gått tillbaka. På visserligen osäkra grunder beräknas att majoriteten av befolkningen talade irländska i början av 1700-talet; hundra år senare hade detta antal sjunkit till högst halva befolkningen; under 1800-talet blev engelskan — de bildades och härskandes språk, skriftspråket, undervisningsspråket — helt dominerande. Utvecklingen har kunnat fördröjas, men inte vridas tillbaka genom de nya lagarna efter självständighetens triumf för trettio år sedan. Trots allt minskar den befolkning som naturligt talar irländska år från år, medan antalet som kan tala irländska förblir någorlunda konstant.

Irländskans plats i undervisningen liksom katolicismens makt i samhället kritiseras ofta privat men sällan offentligt. Det är meningslöst att söka återupprätta detta språk, lika svårt för en engelsktalande som grekiska eller hebreiska, säger man; erfarenheten visar redan att det inte går. Det är farligt för folkbildningen; irländskan tar utrymme från andra och viktigare ämnen. Det är reaktionärt; folk kan inte uttrycka sig år 1950 på ett språk som sedan århundraden inte utvecklats och sedan ännu längre tid varit ett språk blott för de obildade. Genom att göra irländskan obligatorisk, skriver en av landets mest oridda debattörer (Arland Usaher i "The Face and Mind of Ireland") gör man språket "lika hjärtligt hatat i hela republiken som någonsin erövrarens språk varit". Folket tycker om irländskan, men irländskan som död, som en symbol och en ärvd klenod, det är Ushers linje. Men den officiellt härskande linjen är en annan. Språket är nationens själ; ännu går det att rädda den, men tiden är knapp. Vi måste stödja irländskan just därför att

Kyrkan, staten och armén: De Valera tillsammans med kyrkliga dignitärer vid en truppbrev.

Artikel på gaeliska i det irländska regeringsorganet The Irish Press.

den är ödende, förklarar den nyss refererade O'Cuiv. De irländska sagorna och balladerna från medeltiden förtjäna inte rätt om de läses på engelska. Och så fortsätter man att undervisa i iriska, att trycka offentliga dokument på iriska (och engelska), att vid officiella mottagningar hålla tal på iriska och att vid officiella middagar ha iriska matsedlar — men man pratar på engelska, skriver på engelska, tänker på engelska.

Varför språket fått denna nyckelställning är en fråga som det skulle föra för långt att en sammanskri söka besvara. Det grundläggande skälet är väl helt enkelt behovet att markera en skiljt som i realiteten förlorats, att på någon punkt fastslå en gemenskap. Den irländska nationalismen söker en nation, så paradoxalt kan saken uttryckas. Att nationalismen finna är klart, men den besitter allt det överdrivna, betiga, misstänksamma och eroliga som utmärker det icke ännu helt naturliga och självklara. Den håller på att forma en nation, och vår förvåning inför den beror på att vi så lätt förbiser att nationer liksom stater bildas genom tid, tvång, propaganda och illusioner, att de inte är Guds eller naturens verk.

*

FÖrsta morgonen i Dublin söker jag räkna ut hur många artiklar i en mager tidning — regeringspartiets huvudorgan — som kan sägas vara färgade av en nationalism vilken inte har någon motsvarighet i Sverige (vår specialitet är på den humanistiska blåtänkheten, irländarnas den aggressiva självhävdelsen). Jag finner åtminstone sex, nästan alla på något sätt riktade mot England. Det är färga om tvister inom Rotaryrörelsen beträffande skälet för den engelska drottningen, om firandet av avlidna eller jubilerande kämpar från fribetens tid, om jämförelser mellan Mau Mau nu och irländarna för femtio år sedan, om jesuiternas sega arbete bland materialistiska engelsmän; en irländsk idrottsseger blir utgångspunkten för ett lovprisande av det självständiga Irland under trettio år. Denna betoning av det nationella framträder överallt. Den irländska historien skrivs på ett sätt att det irländska missionsarbetet under den tidiga medeltiden skildras i bok efter bok som en världshistorisk avgörande insats; "på Irland ensamt föll, från det själtte till det nionde århundradet, i huvudsak uppgiften att bevara den europeiska civilisationen och att arbeta för den kristna tro på vilken denna civilisation grundade sig". Amerikanerna säges till en fjärdedel vara avkomlingar av irländare. En av republikens högsta dignitärer förklarade för mig att 20—25 miljoner engelsmän härstammar från Irland; då jag reagerar förstår jag på hans svar att han inte skojar med en okunnig utlänning, utan menar blodigt allvar. Detta är exempel som i och för sig ingenting bevisar — jag har emellertid inte träffat någon reflekterad irländare som förnekat den nationella exaltationen, och den synes mig höra till de uppenbara och notoriska fakta.

Med vilka förestållningar och realiteter byggs då nationalismen upp? Rasen: Irlands historia förefer liksom andra länders ett myller av erövringar och folkblandningar. I den mån ordet ras över huvud är vettigt måste man tala om en stark rasblandning. Men en benägenhet finns att tala om det keltiska ursprungets som väsentligt och att på irländarna använda de epitet om kelterna — fantasimänniskor, sagoberättare, betiga, modiga, rödhåriga — som hör till de traditionella inslagen I västerländsk fraseologi. Liksaså framhävs skillnaden mot engelsmännen, trots omöjligheten att skilja mellan engelsmän och irländare; den engelska invandringen är så gammal att med all säkerhet hundratusentals "engelsmän" nu i alla händelser räknas som äkta irländare. Språket: Även här finns en tendens att så tillbaka till en okänd, föreställd och försvunnen enhet, detta har redan påpekats. Det bör fastställas att namnen knappast längre ger någon ledning i fråga om korrelationen mellan "irländsk ras" och "irländsk nationalkänsla"; i De Valeras nuvarande regering möter man utom premiärministern med sitt spanska påbrå nästan bara vanliga engelska namn. Ekonomin: Den bör nämnas därför att det reella engelska förtrycket av Irland, framför allt den ekonomiska utsugningen i ordets tri-vialaste mening, är en av de faktorer som skapat den irländska nationalismen. Geografin: Den geografiska avskildheten bör likaledes till de viktiga faktorer som stimulerat självständighetsviljan — det är svårt att föreställa sig kravet på det till England knutna Ulster annat än som ett uttryck för den primitiva men segnstiva tanken att en mindre ö bör bilda ett rike. Religionen: Här kommer det sedan länge vitsiget: katolicism och nationalism smälter samman; Irland känner sig som en enhet därför att det är katolskt, och katolicismen får mycket av sin oerhörda styrka genom att den ensam utgör ett ostridigt samlande mänhällande band för en överväldigande majoritet.

Ur allt detta skapar man de idéer om en nationalkaraktär som hör till de fullvuxna folkens kostymering. I dessa idéer ingår självfallet en del allmängods: irländarna är komplicerade, individualistiska och frihetsälskande som alla andra folk några vana (den store författaren Seán O'Faoláins "The Irish" är ett av de många arbetena i genren). I övrigt befinner föreställningarna om nationalkaraktär vara präglade av motsatsförhållandet till England; de nämnesgar det svaga, längre tillbaka det starka, pinade och längtande folkets behov att hävda sin djupare, lätt förbisedda överlägsenhet. Irländaren är lättsinnig, självfulla, åt helgonhållet; engelsmännen är oreflekterade, effektiva, duktiga, men ondiga. Något ligger det sannolikt i detta liksom i liknande generalisationer; jag skall återkomma till frågan hur förtryckets och motståndet givit irländarna en "karaktär".

*

Den irländska nationalismen har växt upp i protest mot England. I öppen kamp mot England. Har den en ny verklighet som stolt lyder sina egna lagar och inga andra tränger segrande fram. Ett märkligt exempel på denna förtrollnings makt kan man hämta ur en av Strindbergs dikter. I den underbart vackra och som naturskildring banbrytande prosadikten "Solrök" skildrar dikteren en vandring kring en av öarna i Stockholms skärgård. Han står vid stranden och blickar ut mot havet. När han kom var allt tystnad och lugn, men allt i naturen fruktar människan och tavlan framför honom förvandlas snabbt. En strandskata springer upp och skriker ängsligt, och "en flock ungkråkor med modern i spetsen ge sig ut och springa på vattnet för att fly". Denna passage har blivit mycket beundrad. Levertin citerar den för dess spirittande livlighets och friheta skull i sin uppsats om Stockholmsnaturen i svensk dikt. Dikten har tryckts om otaliga gånger och ingår självfallet i Strindbergs Samlade skrifter. Ingen har funnit något att anmärka på att kråkorna springer på vattnet, trots att det torde vara en ansiat svårt att komma på dem med denna sysselsättning. Saken är enkel. I kalendern "Svea", där dikten först publicerades, står naturligtvis "ungskrakar", men Siri von Essen-Strindberg, som skrev av dikten för det manuskript som 1883 sändes till Bonniers, slarvade och sättaren läste kråkor i stället för skrakar, och därvid blev det och har så förblivit intill denna dag.

OLOF LAGERCRANTZ

Kråkan på vattnet

MAGNUS VON PLATEN påvisade i gårdagens Dagens Nyheter en rad felaktigheter i Diktonius tolkning av Carl Sandburgs berömda dikt "Chicago". Den svenska översättningen har tryckts och recirerats genom årtionden. Den inleder det Sandburgurval som Anna Lenah Elgström utgav 1934, och den ingår som i von Platen meddelade i Österlings kränta antologi "All världens lyrik". Ingen har före von Platen protesterat. Ingen har veterligen ens förundrat sig över "fraktförmedlarna" och "järnvägsspelarna" eller över folkets puls som bultar under "vristen". Mängen har tvärtom just genom denna dikt tyckt sig komma Sandburg in på livet. Därom vittnar att dikten flitigt citerats i artiklar om Sandburg. Det är en triumf för Diktonius, som är en stor lyriker, att han förmått till svenska överföra den skrytsamma optimismen och den vilda expansionskänslan i dikten, trots att han uppenbarligen rätt förstått den endast till hälften.

Naturligtvis hade dikten vunnit på att vara korrekt, och von Platens "kriarättning" är ett berömvärt företag, men hans artikel avslöjar ej endast slarv och godtycke, den kastar även ljus över de poetiska verkningsmedlen. Orden förlorar för läsaren sin normala innebörd, de skjuter in i varandra och genomgår magiska förvandlingar. Förnuftet och kunskapen står sig slätt när den lyriska strömmen kopplas på. Sinnenas verklighet övermälas eller förintas, och en ny verklighet som stolt lyder sina egna lagar och inga andra tränger segrande fram. Ett märkligt exempel på denna förtrollnings makt kan man hämta ur en av Strindbergs dikter. I den underbart vackra och som naturskildring banbrytande prosadikten "Solrök" skildrar dikteren en vandring kring en av öarna i Stockholms skärgård. Han står vid stranden och blickar ut mot havet. När han kom var allt tystnad och lugn, men allt i naturen fruktar människan och tavlan framför honom förvandlas snabbt. En strandskata springer upp och skriker ängsligt, och "en flock ungkråkor med modern i spetsen ge sig ut och springa på vattnet för att fly". Denna passage har blivit mycket beundrad. Levertin citerar den för dess spirittande livlighets och frihets skull i sin uppsats om Stockholmsnaturen i svensk dikt. Dikten har tryckts om otaliga gånger och ingår självfallet i Strindbergs Samlade skrifter. Ingen har funnit något att anmärka på att kråkorna springer på vattnet, trots att det torde vara en ansiat svårt att komma på dem med denna sysselsättning. Saken är enkel. I kalendern "Svea", där dikten först publicerades, står naturligtvis "ungskrakar", men Siri von Essen-Strindberg, som skrev av dikten för det manuskript som 1883 sändes till Bonniers, slarvade och sättaren läste kråkor i stället för skrakar, och därvid blev det och har så förblivit intill denna dag.

OLOF LAGERCRANTZ

Stor procent "halvpannor" i engelska Läroverksadjunkt mot skolkommissionen

Från årsmötet med Riksföreningen för lärarna i moderna språk — "han som kastade brandfackorna", läroverksadjunkt Stellan Fries, till vänster, i samspråk med ordföranden, lektor Carl Ernolo.

Det finns gott om elever som saknar båda intresse och förutsättningar för att lära sig sin grundkurs i engelska, enligt rapporter från folkskolläarhåll, ända upp till 33 procent i vissa klasser. En litterfiaska rymmer bara en liter, även om man ställer den under Niagara, och när det gäller undervisningen i engelska finns det dessvärre en ganska stor procent "halvpannor", sade läroverksadjunkt Stellan Fries vid moderna språklärarnas årsmöte i Medborgarhuset på torsdagen.

Han avsåg enligt utsago att "säga något som retar någon", och tydligen var "någon" specialitt skolkommissionen och enhetsskolans anhängare. Därmed fritog han sig från ansvaret för anförandets dubbelsydiga titel: "Förslaget om avskaffandet av realexamen och de moderna språken" — ännu har man inte gått så långt som att föreslå de moderna språkens avskaffande, medgav han.

Med liknelsen om halvpannor är ingenting utsagt om elevens allmänna begåvning, underströk adjunkt Fries. Ingenting hindrar att han på en bilverkstad rymmer en och en halv liter. Om man lät detta vara detta, skulle inga misslyckanden få så stor betydelse. Det är först när man gör de alltför svåra uppgifterna obligatoriska och förbinder dem med sociala värderingar som underlägsenhetskomplex uppstår.

Suckarna från de icke språkbegåvade eleverna påminner mig om den franska härsena klertig från Moskva under Napoleon. Soldaterna skulle aldrig ha förts till Moskva, men vem vill för den skull avskaffa den ryska vintern?

Och vad händer med de elever som saknar två års sina språkstudier de fått i elandet. Då måste man ändå godta den differentiering som man ville undvika. Det enda man vann var ett uppskov. Har vi råd att försämra och fördröja undervisningen för två tredjedelar av klassen för att försöka göra det omöjliga med den återstående tredjedelen?

Den frågan besvarar skolkommissionen med sin nya pedagogiska uppläckt: den individuella undervisningen. Varje elev skall vara att egenmått. Men i dagens situation finns inte en enda av de förutsättningar som behövs för den individuella undervisningen. Lösningen är en ren skenlösning.

Adjunkt Fries ställde frågan om försöket att avskaffa realexamen var ett resultat av rapporter från försöksverksamheten. Har arbetarna på fältet kommit underfund med att de inte kan dokumentera sitt arbete med en examen? (Detta inte vara detta, skulle inga misslyckanden få så stor betydelse. Det är först när man gör de alltför svåra uppgifterna obligatoriska och förbinder dem med sociala värderingar som underlägsenhetskomplex uppstår.)

Rektor Arvidson har utalat att realexamen som mål är tillräckligt för högt för att man skulle kunna föra alla dit. Därmed är dom fallit över realexamen. Men skall man variera slutmålet efter individen, måste det också bli betygsfrihet — betyg som ger en förutsättningarna säger ingenting om individen i jämförelse med andra i samma situation.

När kommer skolkommissionens nya giv med avskaffande av studentexamen och generell betygsfrihet i alla våra skolformer?

Det kan emellertid hända att samhället vill ha ett ord med i laget. Näringsliv och förvaltning inser vikten av enhetliga betyg. Den inte minst för eleverna är det förtroende betygen nu åtnjuter i samhället av vitalt intresse — för den ekonomiskt sämre situerade eleven är betyget ofta den enda tillgången när han skall söka arbete eller fortsätta sin utbildning.

Den dag skolan skjuter ifrån sig bedömandet av eleven kommer samhället att på andra vägar tillförsäkra sig det urval som svarar mot dess funktioner, spådde adjunkt Fries. Tror någon att det urvalet sker med större omsorg och ovärd än det som nu sker inom skolan?

Ordföranden, lektor Carl Ernolo, tackade för de utkastade brandfackorna, men efter moget övervägande beslöt årsmötet att uppskjuta den tillämkta debatten till något senare tillfälle och i stället diskutera andra språklärarproblem. Närmast anslöt diskussionen till ett föredrag av lektor Erland Kruckenberg tidigare på dagen: "Om talövningar".

Skärpt beredskap mot arbetslöshet

Länsarbetsnämnden i Stockholms län kommer i mitten av denna månad att ta upp överläggningar med representanter för länets tolv städer, fem köpingar och trettiotalta landskommuner angående arbetslöshetsberedskapen.

Inspektör H. Böös i länsarbetsnämnden upplyser att man just nu håller på att göra upp ett program för denna förhandlingar med kommunrepresentanterna. Man har för avsikt att skaffa sig en överblick över sysselsättningsläget i kommunerna, över pågående och planerade byggen samt över andra möjligheter att sätta i gång arbeten. Nämnden kommer att anmäla med olika sakkunniga, beträffande t. ex. vattenoch avloppsfrågor med en distriktsingenjör från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, i fråga om bostadsbyggande med expertis på detta område osv. Man skall också undersöka möjligheterna att skaffa lokaler för omskolning av arbetskraft samt för yrkesutbildning.

Arbetstillfälena i länet har minskat väsentligt, säger hr Böös. Det har visat sig svårare än tidigare att placera dem som blir utan arbete. Detta gäller inte minst partiellt arbetsföra. Ungdomsförmedlingen har fått sin arbetsbörda ökad dirigenom att den bl. a. måste söka efter möjligheter att placera arbetslösa unga på platser, där de kan få utbildning, och på annat sätt skapa tillfällen till yrkesutbildning av unga människor.

Föll från byggnadsställning

Vid Stadsgården föll arbetaren Edvin Tallbacka på torsdagen med från en byggnadsställning vid kajplats 36, ett fall på drygt tre meter. I ambulans färdes han i medvetslöst tillstånd till Södersjukhuset, där man bl. a. konstaterade hjärnskakning. Någon omedelbar fara för livet torde emellertid inte föreligga.

Använde leksakstryckeri för falska recept

För förfalskning av 22 läkarrecept på ett femedningspreparat dömde Göteborgs rådhusrätt på torsdagen en 20-årig man, till sex månaders straffarbete. Han skaffade sig först ett recept på ett mindre antal psykotantabletter och förfalskade sedan vederbörande läkares namn. För att kunna lura apoteken tryckte han läkarens namn med typer ur ett leksakstryckeri under den förfalskade namnteckningen. (TT, Göteborg.)

Annons

Ni får en nyårsgåva från Saltsjöbadsvåtten under januari månad — 10 % rabatt. Ring om hämtning 19 02 80.

Nyhet

FÖR PROMENAD OCH SPORTSKOR

ESKIMA

SPORT VAX

BLANKAR — KONSERVERAR

De nu så moderna kängorna och damstövlarna av läder får VATTENTÄT GLANS

En Eskimä-Sportvax putz ger vatten- och smutsavstötande egenskaper åt läder och tyg

AB. SVENSK BLACKING INDUSTRI ÖREBRO.

Nederlag i Stockholm. Tel. 21 49 99.

MARTELL

V.S.O.P.

Nr. 168.

1/1 but. 36:85

Världsmärket i cognac

Sedan 1715 har cognacshuset Martell till jordklotets alla delar levererat sina förnämliga cognacsmärken.

EN NYHET

"Ján MORGNORS tid"

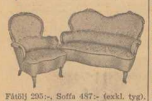

Fästöl 295:-, Soffa 487:- (exkl. tyg). Samma grupp i något förenklat utförande: Fästöl 230:-, Soffa 375:-.

Säljes hos

RECES MÖBLER

Sveavägen 51

T-banestation: Rådmansg. (Ahlén & Åkerlunds hus)

(Annons)

SPALT lindrar HUVUDVÄRK

Spalt, de uppskattade receptfria tabletterna mot huvudvärk och smärtor, finns åter att få på apoteken — en enda tablett hjälper vid huvudvärk. Lindrar bryhtare under de kritiska dagarna. Förnik Spalt även mot värk i muskler och leder. Finns i rör om 16 och 20 tabletter, med den större förpackningen får dessa för färkan eller handväskan.

POPULÄR MEKANIK

svensk upplaga av världens ledande hobbytidskrift

PRIS KR. 2.25 *

Popular Mechanics —

Finnes att köpa hos alla större tid-ings-försäljare.

AUKTIONSVERK STOCKHOLMS STADS AUKTIONSVERK

Detta är en Garantistämpel för var och en som vill sälja konst, antikviteter, värdeföremål och allt slags lösöre.

I Ert eget intresse ring AUKTIONSVERKET 34 07 20 Torsgatan 19—21

6 lyckliga dagar

VI REALISERAR

med tonvikt på kvalitetsvaror till kraftigt nedsatta priser

kostymer ..	99:-	109:-	119:-
kostymer diagonal ...	89:-	99:-	119:-
ulstrar	99:-	129:-	149:-
blazers	69:-	79:-	89:-
byxor	21:90	24:90	26:90
trenchcoats	139:-	skinnjackor	119:-

hattar ..... 12:90 skjortor ..... 10:90 slipsar 2:75

underträjor 7:90 benkläder.. 7:90 strumpor 1:90

standards hörna

hörnet odengatan—sveavägen

3 min. från T-banan, odengatan eller rådmansgatan

© Tingstensamlingen Publicerad med tillåtelse av Dagens Nyheter AB.